

หลักความจริง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๖

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะนะ ธรรมเป็นอาหารของใจ การฟังธรรมเพื่อความสงบ
ร่มเย็น ถ้าจิตสงบได้อันนั้นจะเป็นความสุข จิตของเราไม่สงบ มันเป็นธรรมชาติของมัน
มันมันเป็นธาตุรู้ สิ่งที่เป็นธาตุรู้มันต้องรู้ออกไปตามธรรมชาติของมัน ธรรมชาติเป็น
แบบนั้น ของเขาเป็นแบบนั้น นั่นคือธรรม ธรรมของโลกนี้ ธรรมสิ่งที่เป็นในโลก หลัก
ความจริงเป็นแบบนั้น

หลักความจริงของโลก มันก็จะเป็นเรื่องของโลกไป เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์
เรามีความคิด มีร่างกายกับหัวใจ หัวใจนี้เป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่นึกคิด สิ่งนี้นึกคิดนี้
ออกไป ธรรมชาติของมันทำงานอย่างนั้น เราฟังธรรมเพื่อทวนกระแสอันนี้เข้ามา สิ่ง
ที่ทวนกระแสเข้ามา หลักความจริงอย่างหยาบๆ จะเป็นหลักความจริงจากภายใน ถ้าหลัก
ความจริงจากภายใน ร่างกายเห็นใหม่ ร่างกายจะแข็งแรง แต่หัวใจอ่อนแอก็เป็นคนที่ไม่
เข้มแข็ง

ร่างกายจะอ่อนแอขนาดไหน ขอให้หัวใจเข้มแข็ง ถ้าหัวใจเข้มแข็งแล้ว มันจะเริ่ม
จากความทรงตัว เราจะไปมีหลักของใจได้ ถ้าเรามีหลักใจ เราจะยืนของตัวเองได้ ถ้า
เราไม่มีหลักใจ เราจะล้มลุกคลุกคลาน แล้วเราจะฟังตัวเองไม่ได้ เราถึงต้องแสวงหา
ครูหาอาจารย์ ครูบาอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะเข้ามาจากภายใน เพราะครูบาอาจารย์ก็ล้มลุก
คลุกคลานมาก่อน

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติล้มลุกคลุกคลานมา ธรรมนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก
ละเอียดอ่อนจนสามารถจะเข้าถึงได้ยากมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องสร้าง
สมบารมีมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วถึงวางไว้ใน
พระไตรปิฎก สร้างสมบารมีมาขนาดว่าเป็นพุทธวิสัย เป็นพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์พยายามสร้างสมบารมีมา สร้างสมมาเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมา บารมี ๑๐ ทศเต็มแล้วถึงได้ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้ที่ไหน ตรัสรู้ที่ใจ ใจนี้รู้ธรรมตามความเป็นจริง ดับทุกข์ที่หัวใจได้ทั้งหมด ทุกข์เกิดจากใจ ใจนี้มีความทุกข์แล้วแบกไป คนจะร่ำรวย คนจะยากจน ขนาดไหน ถึงที่สุดต้องบ่ายหน้าไปสู่ความตายด้วยกันทั้งสิ้น จะไม่มีใครเหลือในโลกนี้เลย เกิดมาต้องตายทั้งหมด

แต่เวลาตายไปก็ตายเหมือนกัน แต่เวลาออกไป ออกไปต่างๆ กัน แล้วแต่กรรมใจ คนสร้างบุญกุศลก็ไปเกิดในสถานะที่ดี คนสร้างบาปอกุศลก็ต้องตกทุกข์ได้ยากไปตามแต่อำนาจของกรรม เราทำกรรมมา กรรมของเรา เราสร้างสมมา ขณะที่ทำเราไม่ได้คิดอะไร เราทำประสาของเรา คนมีกิเลส คนมีคบอดก็ทำประสาของเขา โลกนี้มีมหาศาลเลย คนเกิดมาเป็นพันๆ ล้านคน แล้วเขาสนใจไหม จะแสวงหาหัวใจของตัวเองไหม เขาไม่ได้คิด เขาไม่ได้สนใจทางนี้ สนใจแต่ว่าเกิดมาแล้วให้ประสบความสำเร็จ

สนใจเห็นไหม อยากหาความสุขในเรื่องของใจ แต่หาไม่เจอ หาที่ไหนก็ไม่เจอ มันถึงว่าศาสนาเราถึงสำคัญใจ ศาสนาพุทธนี้เน้นลงที่หัวใจ ถ้าหัวใจมีความสงบร่มเย็น หัวใจนั้นจะมีความสุขขึ้นมา จากความจริงชั่วคราว ความจริงจะละเอียดอ่อนเข้าไป ความจริงจะลึกซึ้งเข้าไป เป็นความจริงตามสัจจะ ถ้าเราเข้าถึง นี่สมมุติสัจจะ เกิดมารมีร่างกายและจิตใจนี้เป็นสมมุติสัจจะ มีจริงๆ แล้วก็ต้องตายไปจริงๆ ชั่วคราวเท่านั้น นี่ความจริงชั่วคราว

ความจริงอันสำคัญคือศาสนา คือสัจจะ คืออริยสัจจะ ทุกข์อยู่ที่ไหน ทุกข์ควรกำหนด สิ่งที่ควรกำหนด เราไม่เคยกำหนดเห็นทุกข์ เราเห็นแต่ว่าเป็นผลของทุกข์ ใจเวลาบ่นกันนี้บ่นเพราะผลของมัน มันทุกข์ยากเพราะเราได้รับผลของมันแล้ว มันเป็นความทุกข์ ทุกข์อันนี้มันเป็นความจริงอันหนึ่ง ความจริงมันก็เป็นสิ่งที่ว่ามันเป็นนามธรรม สิ่งที่เกิดดับกับใจเป็นนามธรรม แล้วจะเอาอะไรเข้าไปจับเข้าไปเห็นมัน ถึงต้องตั้งสติใจ

ถ้าเรามีสติ เราตั้งใจอยู่ เราจะเห็นสิ่งต่างๆ เกิดดับในหัวใจ ความเกิดดับในหัวใจ เห็นไหม คนเกิดมาทั้งชีวิตหนึ่ง เกิดมาแล้วก็ต้องตาย แต่ความเกิดดับในหัวใจ วันหนึ่งๆ คิดมาก คิดขนาดไหน ความเกิดดับอันนี้เกิดดับในหัวใจ ถ้ามีสติเข้ามา มันจะเข้ามาตรงนี้

ถ้าเข้ามาข้างใน มันแสดงว่ามันเกิดด้อย่างนี้ มันเป็นธรรมชาติของมัน แล้วเราไม่รู้เลย เราไม่มีความสามารถที่จะยับยั้งสิ่งนี้ได้เลย จนแต่ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อ ความเชื่อใน ศาสนาแล้วเราศึกษาธรรม

ศึกษาธรรมเป็นความจำ ศึกษาธรรมเราประพฤติปฏิบัติเป็นความจำมาก่อน เป็น แผนที่เครื่องดำเนิน ความจำ จำมาแล้วพยายามทำให้ได้ ถ้าทำของเราให้ได้ ถ้าจำแล้วทำ ไม่ได้ เราก็จำมาเฉยๆ ความจำมันก็เป็นความจำ แต่ถ้าความจริงละ ความจริงเกิดขึ้นมาจิต มันต้องสงบ แต่มันจะสงบขึ้นมา มันจะสงบขนาดไหน มันก็เป็นแต่ว่ามีอำนาจวาสนา ขนาดไหน คนเราไม่จำเป็นจะต้องทุกข์ยากตลอดไปหรอก

ทุกข์ยากนะ การประพฤติปฏิบัตินี้แสนทุกข์แสนยากเพราะอะไร เพราะจะ เอาชนะตน เอาชนะใคร เอาชนะคนอื่น เรามีเล่ห์เหลี่ยม มีวิธีการที่จะเอาชนะเขาได้ แต่ เราจะชนะตนเองนี้แสนทุกข์แสนยากเลย เพราะกิเลสมันอยู่ที่เรา เราจะเคลื่อนไหวไป ทางไหน กิเลสมันรับรู้ไปหมด ความรู้สึกของเราต่อกิเลสมันไปพร้อมกัน ถ้าเราเข้มแข็ง เราพยายามทำของเราขึ้นมา เราก็ต้องทำ พยายามกดเข้ามาให้มันสงบให้ได้ ถ้าเราอ่อนแอ เราไม่มีความเข้มแข็งขึ้นมา เราก็ไม่สามารถทำความสงบได้ เราก็เป็นผู้แพ้

ประพฤติปฏิบัติแล้วมันไม่ได้ผล มันไม่สงบร่มเย็นให้ แต่อำนาจวาสนาของคน มันไม่เหมือนกัน บางคนต้องเข้มแข็ง บางคนต้องใช้พลังงานมาก บางคนไม่ต้องทำ ขนาดนั้น ทำพอไปเห็นไหม คุณอย่างองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ ออกพระพฤติ ปฏิบัติคั่นคว่ำอยู่ ๖ ปี ทุกข์ยากนะ ทุกข์ยากแสนยาก ที่ว่าสิ่งใดที่เขาทำชนะกิเลสได้ จะ อุกฤษฏ์ขนาดไหนในการทรมานตน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำมาทั้งหมด ทำมามาก ใครจะทำความเพียรได้ เท่ากับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ไม่มีเลย แต่เวลาพระยสะเห็นไหม ชั่วคืนเดียว ฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหนหนึ่ง เป็นพระ โสดาบัน พ่อกับแม่ตามมาหา ลูกไม่เจอ ตามมาก็เทศน์ให้พ่อให้แม่ของพระยสะฟัง บังไว้ก่อน พระยสะสำเร็จเป็นพระ อรหันต์ ชั่วคืนเดียวทำไมสำเร็จได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ทำอยู่ ๖ ปี นี้ จริตนิสสัยการสร้างมา

การสร้างมาเป็นพุทธวิสัย พระพุทธเจ้าทำมาขนาดนั้น แต่สอนได้มาก พระยสะทำมาเหมือนกัน แต่ทำมาเป็นสาวกะเห็นใหม่ “ผู้ได้ยินได้ฟัง” แต่ก็สำเร็จเหมือนกัน สิ่งนี้มันเป็นการชี้ให้เห็นว่า การกระทำของเรานั้นอยู่ที่อำนาจวาสนา อยู่ที่การประพฤติปฏิบัติ การสะสมของเรามาของใจ ถ้าใจสะสมมามีคุณธรรมขึ้นมาในหัวใจ คุณธรรมเห็นใหม่ คุณธรรมทางโลก ใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ นั่นละใจของคน บางคนเป็นคนพาล พาลมาก เรื่องของใจการสร้างสมมาต่างกัน

ในการประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน ถ้าเรามีอำนาจวาสนามา เราทำของเรา มัชฌิมาปฏิปทาของเรา ไม่ใช่มัชฌิมาปฏิปทาของกิเลส ถ้ามัชฌิมาปฏิปทาของกิเลสมันจะคิดตามแต่ความสะดวกสบายของมัน มัชฌิมาปฏิปทาของเรา เราต้องคู่กำลังของเรา กำลังเรขนาดไหน เราทำได้ขนาดไหน นี่กำลังของเรา กำลังของเราต้องเหนือกว่ากิเลส พยายามต้องข่มกิเลสไว้ ข่มความอยากของเราไว้ มันอยากไปหมดเห็นใหม่ มันอยากสะดวกอยากสบาย

การประพฤติปฏิบัติก็อยากมีความสะดวกสบายแล้วอยากได้ผลด้วย มันจะไม่ได้ผล ถ้ามีความทุกข์ความยากต้องอดทน เราอดทนเพื่อคุณงามความดีใจ เราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นผู้ที่วางธรรมไว้แล้วผ่านพ้นไป พ้นจากทุกข์ไป แล้วเราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะประพฤติปฏิบัติ เราเชื่อครูบาอาจารย์เห็นใหม่ ถ้าเราเชื่อนี้ศรัทธามันถึงมาดึงให้เราอยากประพฤติปฏิบัติ

พอเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราพยายามบำเพ็ญของเราขึ้นมา เริ่มต้นพื้นฐานต้องทำความสงบของใจ ถ้าใจไม่มีความสงบของใจขึ้นมาก่อน ความคิดนั้นเป็นความจำ เป็นสัญญาทั้งหมดเลย สิ่งที่เป็นสัญญานี้เป็นโลกียะ เรื่องของโลก คิดเรื่องของโลก ปัญญาของโลก เราก็คิดของเราไป มันต้องยับยั้งสิ่งนี้ให้ได้ก่อน ความคิดเห็นใหม่ ความคิดอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่มีสัมมาสมาธิเข้ามาทำให้เป็นปัญญาได้ ปัญญาอย่างนี้เป็นโลกุตระ

โลกียะเรื่องของโลกเราคิดเห็นใหม่ เรื่องของเทวดา อินทร์ พรหม เป็นเรื่องของโลกทั้งหมดเลย เราจินตนาการไปขนาดไหน มันจินตนาการได้ในเรื่องความคิดของเรา

เพราะเราศึกษาธรรม พระไตรปิฎกบอกว่าคนทำคุณงามความดีจะเกิดเป็นพรหม ผู้ที่ทำความชั่วจะตกนรกเอวฉิบ เราศึกษา เราก็คิดของเราขึ้นมา นี่โลกียะมันคิด มันจินตนาการได้หมด

แต่โลกุตระไม่สามารถจินตนาการได้ ไม่สามารถจินตนาการเรื่องความปล่อยวางของกิเลสได้ เพราะสิ่งนี้เราไม่เคยพบเคยเห็น เราทำบุญกุศล ทำบาปอกุศลขึ้นมาต่างๆ เราเกิดมาในวัฏฏะ เราวนมาตลอด แต่เราไม่เคยพ้นออกไปจากวัฏฏะ สิ่งที่เป็นวัฏฏะพ้นออกจากวัฏฏะนี้ มันจะต้องเป็นคุณงามความดี เป็นมรรคอรุณสังขจังกายใน คุณงามความดีที่เราสร้างสมเป็นพื้นฐานของเรา คุณงามความดีสร้างมาขนาดไหน มันสร้างขึ้นไป จนเป็นโลกุตระไป

คุณงามความดีเกิดจากเรา เกิดจากกิเลสเรานี้แหละ เกิดจากความอยากนี้แหละ อยากจะพ้นทุกข์ แต่อยากให้มันเป็นมรรคไป มรรคคือเราอยากในเหตุ เราต้องสร้างเหตุ เราอย่าคาดหวังผล ถ้าเราอยากพ้นทุกข์แล้วทำก็ไม่ได้พ้นทุกข์ ตัณห์มันซ่อนตัณหาไป

จิตใจสำนึกทุกคนคาดหวังคืออยู่ อันนี้เป็นจิตใจสำนึกที่ไม่มีใครที่จะไปสามารถยับยั้งได้ แต่ตัณหาความทะยานอยาก สิ่งที่คุณควบคุมได้มันอยากขึ้นไป มันอยากทำใดๆ มันอยากได้สิ่งใด นั่นมันซ่อนขึ้นมา แล้วเราจะไม่ได้ผลของเราเพราะมันเป็นความฟุ้งซ่าน เราคิดไปขนาดไหน มันสร้างกรอบขึ้นมาแล้ว กรอบของความคิดเห็นใหม่

ความคิดอันหนึ่งเราพยายามทำความสงบของเรา ความเจริญของเราขึ้นมา แต่ความคิดอันหนึ่งมันไปกั้นขวางหน้าเอาไว้แล้วว่า เราอยากสงบ อยากให้เป็นไปอย่างนั้น มันทำให้เราตัณหาซ่อนตัณหา สิ่งนั้นไม่ได้ เราต้องตั้งสติของเราใหม่ กิเลสมันฉลาดขนาดนั้น มันเห็นเราจะประพฤติปฏิบัติ จะฆ่ามัน มันก็พยายามจะสร้างกลอุบาย ให้เราหลง ให้เราไม่เข้าใจ มันต้องลองผิดลองถูก มันยาก ยากตรงนี้

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติใหม่ ฟังธรรมขึ้นมา มันไม่สงบเย็นของใจ เพราะมันก็คาดหวังไป สิ่งที่คุณคาดหวังไป มันเรื่องของตัณหาความทะยานอยากเห็นใหม่ สิ่งที่คุณอยากเป็นมรรค อยากในเหตุ สิ่งใดจะเกิดขึ้นไม่รู้ เวลานั่งสมาธินี้เหมือน โลกนี้ไม่มี ไม่สนใจสิ่งใดๆ เลย โลกนี้มีสักแต่เราของเขา แต่เราไปรับรู้ใหม่ เราดึงกลับมาหมดเลย

ปัจจุบันนี้ตั้งสติให้ได้ มีสติสัมปชัญญะกำหนดพุทโธ พุทโธอยู่ คำบริกรรมอยู่ ขณะฟังเทศน์อยู่นี้ไม่ต้องกำหนด กำหนดจิตเฉยๆ เสียงของธรรมมันจะกระทบหู เสียงของธรรมเห็นใหม่ ธรรม หัวใจที่เป็นธรรม สิ่งที่อยู่มาจากใจนั้นมันก็เป็นธรรม ถ้าหัวใจนั้นเป็นกิเลส สิ่งที่อยู่มาจากใจนั้นก็เป็นกิเลส ความคิดของกิเลสคือความมืดบอด ความไม่เข้าใจ ความเห็นของโลกมันเป็นความเห็นของโลก คาคาหมาย คาคาการณ์ไป

ผู้ที่ปฏิบัติธรรม คั้นเคาธรรม จะไม่ได้สมความปรารถนาเลย ผู้ที่ปฏิบัติธรรมมาสมควรแก่ธรรม เหตุมันสร้างขนาดไหน เราสร้างเหตุไป ถ้ามันสมควรแล้วในแง่ของความสงบมันจะสงบเข้ามาได้ ถ้าสมควรในแง่ของปัญญา จะแง่ของปัญญามันต้องถึงความสงบของใจก่อน แล้วปัญญามันจะเกิดขึ้นมา ถ้าเราไม่มีความสงบของใจก่อน ปัญญาเราเกิดขึ้นมา เราใช้ความสงบขนาดไหน เราใช้ปัญญาขนาดไหน ปัญญาอันนั้นเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เป็นปัญญาไคร่ครวญธรรมเห็นใหม่

ไคร่ครวญธรรม เราไคร่ครวญขนาดไหน สภาวะธรรมต่างๆ เราคิดไป เราคาคาหมายไป นี่ก็เป็นความจำอันหนึ่ง สิ่งที่เป็นความจำเพราะธรรมะเห็นใหม่ ธรรมะคือสัจจะความจริง สิ่งที่เป็นความจริงคือธรรมะ แต่มันจริงขนาดไหน ถ้าความจริงอันสุดท้ายอดนั้น เอโก ชัมโม จริงที่สุดนั้น เอกที่หนึ่งไม่มีสอง แต่ความจริงที่เราใช้ปัญญาอยู่นี้มันเป็นความจริงคู่ใจ สุขคู่กับทุกข์ มีคู่กับสว่าง ความดีคู่กับความชั่ว ความคิดคู่กันไป มันมีเจริญแล้วเสื่อม ความคิดเป็นของคู่ เราเห็นสัจจะของมัน คือความแปรปรวนของมัน สิ่งที่แปรปรวน สิ่งที่เป็นอนิจจังเห็นใหม่

เราเห็นความคิดเป็นอนิจจัง ความคิดนี้เป็นทุกข์ สิ่งนี้มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ มันก็ปล่อยวางเข้ามา ถ้าเราใช้ปัญญาของเราโดยที่ยังมีสมาธิอยู่ มันใช้ปัญญาอย่างนี้ ถ้าปัญญาอย่างนี้มันเป็นปัญญาเพื่อความสงบ ถ้ามันปฏิบัติกำหนดพุทโธ พุทโธมันไม่หลงใช้ปัญญาบ้างก็ได้ ใช้ปัญญาบ้างคือปัญญาไคร่ครวญ ไคร่ครวญความคิดของเรา นี่เป็นปัญญาอบรมสมาธิ เป็นโลกียะก็ต้องเป็นโลกียะไปก่อน สิ่งที่เป็นโลกียะไปก่อนเพราะเรามีกิเลสอยู่

คนเราเกิดมากับโลก โลกียะคือโลกใจ สิ่งที่เป็นโลกอยู่ พอนับหนึ่งจากโลกนี้ออกไป จิตมันสงบเข้ามา มันจะเป็นโลกุตระใจ มันจะพ้นจากโลก สิ่งที่ขับเคลื่อนเพราะ

เราเกิดในโลก มันก็ต้องเป็นเรื่องของโลกล้วนๆ เลย เรื่องของโลกมันเป็นสภาวะของมัน เรามีอยู่กับเขาแล้วเราปฏิเสธเขาไม่ได้ สิ่งที่เราปฏิเสธเขาไม่ได้ แล้วถ้าเราไม่ก้าวเดิน เราจะรอให้ค้นหาความทะยานอยากไม่มีแล้วประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สอนหรือกพระอรหันต์นะ

คนไม่มีกิเลส ไม่มีค้นหา นี่พระอรหันต์เท่านั้น! แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เรามีความอยาก เรามีกิเลส เรามีความต้องการต่างๆ แต่ความต้องการนี้มันต้องมีสติยังยึดควบคุมให้เป็นมรรค สิ่งที่เป็นมรรคคือความอยากในเหตุ อยากในการสร้างสม การพยายามทำใจของเราให้สงบ เราต้องเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ต้องจิตสงบก่อนเห็นใหม่

ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามีศีลคือความปกติของใจ เวลาเรานั่ง เราปกติ เราไม่ได้ผิผิตคิดตรงไหนเลย เราเริ่มต้นตั้งแต่นั้น ศีลเราปกติ ใจเราปกติ สิ่งที่เราผ่านมาแล้วนั้นเป็นอดีต เราไม่ไปโน้ม ไปดึงอดีตมาให้ใจเราฟุ้งซ่าน เราจะไปอยู่กับปัจจุบัน สิ่งที่เป็นปัจจุบัน ศีลอันนี้ปกติ สิ่งปกติเห็นใหม่ ทำให้ใจปกติไม่ออกแวกคลอนแคลน สิ่งที่ไม่คลอนแคลน ศีล สมาธิ ปัญญา จะเกิดสมาธิขึ้นมาก่อน ถ้าเกิดสมาธิขึ้นมา มันจะเกิดความสะดวกของใจ แล้วใคร่ครวญปัญญา จะใคร่ครวญปัญญานั้น ขึ้นของปัญญามันต้องเกาะ เห็นใจความจริงอันละเอียดเข้าไป มันจะเห็นกิเลส

สิ่งที่กิเลสเกาะเกี่ยวกับสิ่งใด แต่เดิมกิเลสมันไม่เห็นตัวมัน มันมีอำนาจเหนือกว่า มันคิด มันปรุง มันแต่งของมันตลอดไป มันฟุ้งซ่านออกไป มันคิด ออกไปเกาะเกี่ยวกับ รูป รส กลิ่น เสียง สิ่งที่เป็นรูป รส กลิ่น เสียง เรื่องนี้มันเป็นเรื่องนามธรรม เสียงก็เป็นคลื่นของเสียง รูปก็รูปที่ว่ามันคิดขึ้นมาในหัวใจ จะไม่มีรูปภายนอกเลย จิตมันก็คิดต้องการของมันได้ สิ่งของมันต้องการมันหมายของมัน มันก็หมายของมันขึ้นมา มันทำของมันได้เพราะมันเป็นธาตุรู้ มันรู้สิ่งต่างๆ แล้วมันรู้ขึ้นมา มันสะสมในหัวใจ เพราะใจมีกิเลส มันจะเป็นเรื่องของกิเลสไปทั้งหมดเลย

แต่พอเราสงบเข้ามา กิเลสมันเริ่มสงบตัวลง เราเห็น เรามีสติ เราฝึกฝนอยู่บ่อยครั้ง เข้า ให้จิตนี้ชำนาญ ถ้าจิตชำนาญในการเข้าการออก บ่อยครั้งเข้าจนเห็นความเกาะเกี่ยว เห็นสิ่งที่เป็นจินตนาการ เห็นความเจริญแล้วเสื่อม มันจะมีสติ แล้วพยายามรักษาไว้

รักษาสິงนี้ไว้จนถึงมันปล่อยวางนะ มันปล่อยวางรูป รส กลิ่น เสียง ได้ เพราะมันมี
ขั้นตอนว่า ปุณฺชนคนหน้าด้วยกิเลส กัลยาณปุณฺชนคนบาง คนที่เป็นกัลยาณชน เป็นคนที่
มีกิเลสอยู่ แต่มันแบ่งแยกผิดถูกได้ แบ่งแยกว่าใจเกาะเกี่ยวสิ่งนี้จะเป็ความฟุ้งซ่าน
ออกไป

ย้อนกลับเข้ามามันเป็นความสุข ทวนกระแสเข้ามามันเป็นความสุข มันจะ
เป็นความสงบของใจ มันทรงตรงนี้ได้ สิ่งทีทรงตรงนี้ได้ จะก้าวเดินทางปัญญาได้ ต้อง
เริ่มต้นพยายามเห็นสติปัญญา ๔ ให้ได้ เห็นสติปัญญา ๔ ถ้าพิจารณาด้วยปัญญา ใช้
ปัญญาพิจารณาภาวว่า ภาวนีนี้เป็นธาตุ ๔ เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ พิจารณาไปได้
เปรียบเทียบกับสิ่งวัตถุต่างๆ ก็ได้ พิจารณาเป็นนามธรรมก็ได้ นั้นพิจารณาอย่างหนึ่ง

แต่ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา การพิจารณาภายในสติปัญญา ๔ นี้คือเห็นกายโดยความ
เป็นจริง สิ่งทีเห็นกายโดยความเป็นจริง มันจะเห็นเป็นอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของ
ร่างกายนี้เลย ถ้าไม่เห็นต้องน้อมไป ถ้าน้อมไปก่อนให้เห็นสภาวะนั้น นั่นละจะเป็นบาท
ฐานของปัญญา ปัญญาจะก้าวเดินสิ่งนี้ได้ สิ่งนี้จะก้าวเดินออกไป ถ้าขั้นของปัญญานี้ไม่มี
ขอบไม่มีเขต สิ่งทีปัญญาไม่มีขอบไม่มีเขต มันจะแยกแยะใจ ให้เห็นส่วนต่างๆ เห็น
พิจารณาไป พิจารณาส่วนนี้ไป ส่วนที่ว่าพิจารณามันเป็นอนิจจัง

สิ่งทีเป็นอนิจจัง มันไม่เที่ยง สิ่งใดทีไม่เที่ยงมันเป็นทุกข์ มันเป็นทุกข์โดย
ธรรมชาติของมัน นี่มันถึงเป็นอริยสัจใจ ความจริงอริยสัจมันจะปรากฏขึ้นมากับใจ สิ่งที
เห็นอริยสัจขึ้นมา มันจะเริ่มแยกแยะสิ่งนี้ได้ เห็นความเป็นจริง ถ้าเห็นเป็นจริง พิจารณา
เข้าไปมันก็เกิดมรรค มรรคมันจะเริ่มเดินตัว สิ่งทีมรรคเริ่มเดินตัว เข้าใจสภาวะต่างๆ
แล้วมันก็จะปล่อยวาง นี้พิจารณาโดยความเป็นจริง

แต่ถ้าเราพิจารณาโดยส่วนของเรา พิจารณาโดยโลกียะ พิจารณาโดย
เหมือนกันแล้วมันส่งต่อกันได้ กายนอกเห็นความสดตังเวช เห็นกายนอกเห็นความ
เป็นไปของกายข้างนอก มันเป็ความสดตังเวชเข้ามา มันจะปล่อยวางอารมณ์เข้ามาให้
เป็นอิสระ แต่เดิมมันไม่ปล่อยวาง มันยึดใจ มันยึดคือว่ามันคิดสิ่งใด มันก็ยึดสิ่งนั้นแล้ว
มันก็ให้ความฟุ้งซ่านกับใจ

สิ่งที่ความฟุ้งซ่านกับใจมันเกาะเกี่ยวไป แล้วก็มีความทุกข์นะ สิ่งนี้เกิดขึ้นมาแล้วดับไม่เป็น อะไรหนอ? อะไรหนอ? มีความทุกข์มันเกี่ยวข้องมากับใจ แล้วมันก็ถูกระชากลากไป กิเลสในหัวใจจะเป็นแบบนั้น นั่นคือกายนอกใจ พิจารณาภายนอกเป็นแบบนั้น พอพิจารณาภายในเข้ามา มันเป็นปัญญาอีกตัวหนึ่ง ถ้าคนไม่เคยพิจารณา ขึ้นของปัญญาจะไม่เห็นตามความเป็นจริงอย่างนี้ ถ้าเห็นตามความเป็นจริง โดยหลักของมันต้องเป็นแบบนี้ แต่ถ้าโดยหลัก กิเลสมันเกิดขึ้นมามันเป็นความฟุ้งซ่าน โดยหลักของมันมันสร้างสมได้ มันจินตนาการได้ มันให้เห็นสภาวะของการปล่อยวางได้ นั่นกิเลสมันก็หลอกได้

การวิปัสสนา กิเลสมันจะหลอกไปตลอด กิเลสในหัวใจของเรา เป็นสิ่งที่ต่อต้าน เป็นสิ่งที่ทำให้การประพฤติปฏิบัตินี้เนิ่นช้า มันจะเนิ่นช้าแล้วมีความผิดพลาดไปตลอด เราถึงต้องยึดหลักให้ได้ ถ้ายึดหลักให้ได้เห็น ไหม เจริญแล้วเสื่อม.. เจริญแล้วเสื่อม.. สมาธินี้เจริญแล้วเสื่อม สิ่งที่เจริญแล้วเสื่อมนี้คือความจริงชั่วคราว สิ่งที่เป็นของชั่วคราวมันจะเสื่อม มันจะไม่คงที่ของมันตลอดไป เพราะสพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา

สรรพสิ่งในโลกนี้เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป โดยสัจจะความจริง แล้วความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปของนามธรรมในหัวใจ มันยิ่งเร็วมาก แล้วเราพยายามปล่อยวางรูป รส กลิ่น เสียงด้วยสติสัมปชัญญะ ด้วยคำบริกรรม ถ้าเราเป็นสมาธิอบรมปัญญาจะต้องใช้คำบริกรรม ถ้ามีศรัทธา สมาธิอบรมปัญญา สมาธิเกิดแล้วอบรมปัญญา ถ้าพูดถึงเรามีความคิด เวลาเรามีความคิดมาก เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันก็ได้เหมือนกัน พยายามทำสิ่งนี้ขึ้นมา พยายามทำความสงบของใจเข้ามา แล้วออกเดินทางด้านปัญญา มันจะก้าวเดินต่อไปนะ

การประพฤติปฏิบัติ เราไม่ก้าวเดินเพราะเราจับจด แล้วเราไม่เข้าใจว่าเราจะเริ่มต้นตรงไหน ทำมันทุกอย่างที่มันมีความรู้สึกที่จับต้องได้ จะทำทุกอย่างแล้วใช้ปัญญาไคร่ครวญ ให้มันหาหนทางของตัวเอง ให้หาจริตนိสัยของตัวเอง จริตนิสัยของตัวเองคือการวิปัสสนา การทำต่างๆ แล้วมันจะคล่องตัว เพราะเรื่องอย่างนี้มันเป็นการพ้นจากโลกนะ

เรื่องของโลกมันเป็นเรื่องที่ว่า มันเป็นการยึดมั่น แกนของโลกเห็นใหม่ แกนของโลกตั้งอยู่โลกก็หมุนไป แกนของใจ ใจนี้มันเกิดตายมาตลอด เกิดตายมาในวัฏฏะวนเวียนตายมาตลอดแล้วมันสร้างสมขึ้นมา จริตนิสัย ความคิดของเรามันจริตนิสัย เพราะมันสะสมมา สิ่งที่สะสมมาเห็นใหม่ ทางวัตถุเห็นใหม่ สิ่งต่างๆ แล้วเวลามันตกผลึกขึ้นมา มันจะมีคุณค่ามาก แต่ความตกผลึกของเรา มันตกผลึกของใจ มันเป็นเรื่องของกิเลสล้วนๆ เลย มันตกผลึกมาจนเป็นจริต เป็นนิสัย

ถ้าจริตนิสัยของเรา เราจะเอาชนะมัน สิ่งที่เราจะเอาชนะสิ่งที่ว่าเราสะสมมา มันมีคุณค่ามาก มีคุณค่าเพราะเรามาประพฤติปฏิบัติ แต่เวลามันพลิกแพลงออกไป มันถึงมีอำนาจใจ สิ่งที่มีอำนาจคือว่ามันต่อต้านตลอด ความต่อต้านของใจของเรามันต่อต้าน เราถึงว่าโลกอันสำคัญคือโลกอันนี้ โลกในใจของเรา โลกคือหมู่มสัตว์ สัตว์.. วัฏฏะ.. สัตว์คือผู้ซึ่งเกิดในโลก โลกหนึ่งเห็นใหม่

จักรวาลหนึ่งคือหัวใจของเรา มันเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ มันอยู่ในจักรวาลของมัน โลกมันก็เวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะอยู่แล้ว แล้วเราก็เวียนตายเวียนเกิด จิตนี้ย้อนกลับเข้ามา ในการประพฤติปฏิบัติ เรากำลังจะทำลายโลกของเรา ทำลายความเป็นจริงของเรา หลักมันอยู่ที่ตรงหัวใจของเรา หลักมันอยู่ที่นี้ กิเลสมันอยู่ที่นี้ เราถึงต้องย้อนกลับมาอยู่ที่นี้

เราเป็นสัตว์สังคม เราเกิดมาแล้วเราอยู่ในสังคม สังคมเป็นสภาวะแบบนั้น ความกระทบกระทั่งจากภายนอก จิตมันออกรับรู้ภายนอกมันจะส่งออกไปข้างนอกตลอด เราถึงว่าสิ่งข้างนอกที่กระทบเข้ามาแล้ว ต้องดูใจของเรา ถ้าใจของเรากระเพื่อม ดูใจของเราตลอดไป แล้วย้อนกลับเข้ามาที่ใจของเรา ทำความสงบของใจเข้ามา แล้วเอาชนะมันให้ได้ เอาชนะมัน มันจะสงบขึ้นมา ถ้าเอาชนะมันไม่ได้ เราก็ต้องถูกรังไปตลอด มันทำให้เราถูกรังไปตลอด เพราะจิตของเราไม่สงบ

การประพฤติปฏิบัติก็เชืออยู่.. เชื้อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฟังธรรมอยู่.. ธรรมของครูบาอาจารย์ก็ฟังอยู่ แต่ทำไมมันไม่ยอมลงให้เรา แต่ก่อนเราไม่เคยประพฤติ และไม่เคยควบคุมมัน มันก็สงบเสงี่ยมอยู่ในหัวใจของเรา แต่ในเมื่อเราจะทำลายมัน เรา

จะเริ่มต่อสู้กับมัน มันเริ่มต่อต้าน กิเลสนี้มันเกิดดับอยู่ในหัวใจ พร้อมกับการเกิดตายในวัฏฏะ มันเกิดมาพร้อมกัน แล้วมันสะสมมาในหัวใจเห็นไหม

ยางเหนียวในหัวใจนั้น มันทำให้ใจนี้เกิดตาย เกิดตายมาตลอด แล้วเราจะทำลายมัน เราจะพยายามต่อสู้กับมัน พอเราบังคับเข้ามา เหมือนเราชกมวยเห็นไหม เวลาเราต้อนฆ่าศึกเข้ามา มันพยายามจะพลิกออก ถ้าเราไม่ต้อนเข้ามา เราอยู่กลางเวที มันก็หลอกล่อกันไปธรรมดา นี่ชีวิต โลกเป็นแบบนี้ เขาอยู่กันไปวันๆ หนึ่ง เขาก็ทุกข์ยากของเขาตามประสาของเขา แต่เขาไม่รู้เพราะเขาไม่เคยต้อนกิเลสเข้ามาในใจ

แต่เราผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติ เราพยายามจะต้อนกิเลสของเราให้เข้ามา เพื่อเราจะฆ่ามัน เราจะทำลายมัน ในเมื่อมันเข้ามา มันจนมุม มันก็ต้องมีเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลงของมัน กิเลสมันเป็นของเราแท้ๆ เลย แล้วเราจะทำลายมัน แต่ทำไมมันฉลาดกว่าเรา ให้เราทำแล้วไม่สมความปรารถนา ถ้าเราไม่สมความปรารถนา นี่ถูลู่ถูกัง เราต้องฝืน เพราะงานอย่างอื่นเราว่าเราทำได้ ทุกคนว่าเราเป็นคนเข้มแข็ง เราเป็นคนมีความกล้าหาญ เรากล้าหาญ เราต้องเอาชนะตนเองเห็นไหม

ถ้าเราจะชนะตนเอง ชนะกิเลสของเราขึ้นมา มันก็จะสงบได้ เราจะสงบได้เพราะเราเอาความจริงของเรา เอาสติ เอาความเห็นของเราทั้งหมดเข้าไปต่อสู้กับมัน มันจะถูลู่ถูกังขนาดไหน เราก็ทำไป เราไม่ท้อถอย ถ้าเราท้อถอยเราเลิก เราเลิกไปมันไม่มีทางหออกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาจะรู้สัตว์ชนสัตว์นะ วางธรรมไว้ให้เราก้าวเดิน แล้วทางอื่นไม่มีหออก ทางที่จะให้พ้นไปทางอื่น ถ้ามีนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปัญญาขนาดนั้น ผู้ที่ว่ามีรู้แจ้ง โลก โลกนอกโลกในเห็นหมด นรกสวรรค์รู้หมด แล้วเป็นสภาวะความจริงของเขาอยู่อย่างนั้น จะไม่สามารถไปทำลายสิ่งอื่นได้เลย สัจจะมันเป็นอยู่อย่างนั้น

สัตว์โลกก็เป็นไปตามกรรมอยู่อย่างนั้น ในเมื่อเป็นไปตามกรรม กรรมพาเกิดพาดตายอยู่อย่างนั้น การประพฤติกปฏิบัติมันก็ต้องเข้ามาชำระกรรมของตัวเองเห็นไหม เอากรรมดี การประพฤติกปฏิบัติบูชา สิ่งนี้ประเสริฐมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ไว้แล้วให้ประพฤติกปฏิบัติบูชา แล้วเราเป็นชาวพุทธ เราก็ปฏิบัติบูชา

เป็นคุณประโยชน์อันมหาศาล ถ้าเราทำ เราปฏิบัติได้ผลขึ้นมา มันก็เป็นหลักใจของเรา มันเป็นความจริงของเราขึ้นมา

ถ้าเป็นความจริงของเราขึ้นมา เราจะเริ่มมีความสุข มีความเข้าใจ มีความเห็น เห็นว่าสภาวะธรรมเป็นแบบนี้ เข้าใจสภาวะธรรมเป็นแบบนี้ ถ้าเรายังไม่ได้ขึ้นมา มันก็ถูกลู่ถูกลงขึ้นมา เราก็ปฏิบัติบูชา ปฏิบัติบูชาเป็นการบูชาอันประเสริฐที่สุด แล้วเราปฏิบัติบูชาเห็นใหม่ เรายกกาย เราไม่อยู่ตามอิสระของเรา เรานั่งเห็นใหม่ กิริยาที่มันตามสบายเราไม่เอา เรานั่งขึ้นมาเพื่อให้กายสงบก่อน

กายวิเวก จิตวิเวก ถ้าจิตวิเวกขึ้นมา เราก็พยายามรักษาขึ้นมา รักษาจิตนั้นไว้ ให้ชำนาญในวิธี ให้หมუნเข้ามาจากภายในได้ ถ้าหมუნเข้ามาภายในได้ ทวนกระแส นี่รู้สัตว์ขันธ์สัตว์ เราต้องรู้ เราเป็นผู้ข้อง สัตตะ เราเป็นสัตว์ตัวหนึ่ง เราก็ข้องตัวหนึ่ง เราข้องกับโลกนี้มาตลอด แล้วมันจะต้องหมუნออกไป เพราะแกนมันอยู่ที่นี้ แกนของโลกอยู่ที่หัวใจของเรา มันจะต้องเวียนตายเวียนเกิด อันนี้เป็นความจริง ความจริงอันเป็นความจริงสุดๆ คือความจริงเรื่องนามธรรมนะ ความจริงเรื่องของโลกมันเป็นความจริงที่ว่ามันเคลื่อนที่ มันแปรสภาพตลอดเวลา

ความจริงของเรา ถ้าเราชำระสิ่งนี้ได้ โลกนี้เก๋ๆ เงินๆ มันอยู่ประสามันอย่างนั้น ความจริงอันนี้มันรู้สิ่งต่างๆ แล้วมันปล่อยวาง มันจะเข้าถึงใจตัวนี้ไม่ได้เลย แต่นี่มันเป็นความจริงปลอมใจ ก็เลสมันเป็นความปลอม มันเป็นความจริงอันหนึ่ง แต่เป็นของปลอม มันครอบคลุมกิเลสอยู่ มันถึงเข้ากันได้ไง โลกนี้ก็เป็นอนิจจัง การเกิดดับของกิเลสมันก็เป็นอนิจจัง มันพอใจสิ่งต่างๆ แล้วมันก็เกิดดับไปกับเขา มันรีบวิ่งไปกับเขา ทุกข์ยากไปกับเขา แต่มันก็แก้ตัวเองไม่ได้

แต่สภาวะธรรมเห็นใหม่ มรรคอรียสังขังขั้นของปัญญาจะเกิดขึ้นมา เราก็ปลดเปลื้อง เราปลดเปลื้องความเห็นผิด จากความเห็นผิดของกิเลสให้มันเป็นธรรมขึ้นมา ถ้าเป็นธรรมขึ้นมา ปัญญามันเริ่มเกิด ถ้าปัญญามันเริ่มเกิด ความแยกแยะระหว่างกิเลสกับธรรมในหัวใจ มันจะเริ่มต่อสู้กัน ขั้นของปัญญามันจะเริ่มจับเกี่ยวกันระหว่างกิเลสกับธรรม ถ้ากิเลสมันอ่อนตัวลง ธรรมะเจริญขึ้นมา กิเลสมันจะอ่อนตัวลง มันจะหลบ เราจะ

ไม่เห็นน้ำมัน แต่ถ้าเวลาธรรมะของเรา เวลาประพฤติปฏิบัติ เราไม่ระวังตัว เราประมาท เราไม่รักษาจิตของเรา จิตเราจะเสื่อม

ธรรมะเราเริ่มอ่อนตัวลง ก็เลสมันจะเข้มแข็งมาก แล้วจิตก็เสื่อม พอจิตเราเสื่อมขึ้นมา มันก็ถอยนะ เราพยายามจะทำใหม่นี้ทุกข์ยากมาก เพราะคนเคยมีเงินมีทอง แล้วเงินทองนั้นสูญหายไป เราต้องสร้างสมมา เราเคยมีมาแล้ว เราต้องมาทุกข์ยากใหม่ จิตเจริญแล้วเสื่อมจะเป็นแบบนี้ ถ้ามันเสื่อมขึ้นมา เราก็ต้องพยายามฝืนทำขึ้นมาใหม่ ฝืนอยู่อย่างนั้นตลอดไป แล้วมันจะเจริญขึ้นมาได้เพราะเรื่องของจิตใจเห็นใหม่

จิตใจนี้กินอารมณ์เป็นอาหาร เวลาเสื่อมเข้าไปมันฟุ้งซ่าน มันก็กินอาหารเป็นอารมณ์ แต่เวลามันเสื่อมขึ้นไป เราพยายามกำหนดคาบการกรรม พุทโธ พุทโธ นี่คืออาหารของใจ ถ้าเราอาหารให้จิตนี้กินตลอดไป มันต้องอึดเต็มได้ เราใช้ปัญญาใคร่ครวญในหัวใจของเรา มันต้องหยุดได้ มันหยุดได้โดยสัจจะความจริงมันเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า เรามันถอยลงหนึ่ง เราเคยเจริญ เคยมีความสุขแล้วมันเสื่อมไป เราไปติดตรงนั้นไง เราไปติด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เจริญแล้วเสื่อม ประพฤติปฏิบัติมาก็เป็นแบบนี้ ครูบาอาจารย์ก็เคยผ่านอุปสรรคมาเหมือนกัน ทุกคนที่ประพฤติปฏิบัติมีอุปสรรค มีขวากหนามขวางหน้ามาด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเราเจออุปสรรค เจอขวากหนามขวางหน้า เราจะทำอะไรไม่ได้ ถ้าเราอ่อนแอ เราก็จะล้ม แล้วเราก็จะไม่สามารถเข้าถึงหลักความจริงได้ เพราะสิ่งจอมปลอมในหัวใจมันกดดวงให้เราทุกข์ยาก แล้วเราก็เชื่อมั่นเราก็ถอย ถ้าเราจะเข้าถึงหลักความจริงของเราให้ได้ สติคืนมาก็จริง ความเพียรของเราก็จริง ความเพียรชอบของเราก็จริง

ความจริงเกิดขึ้นมา ความจริงเห็นใหม่ คาบการกรรม พุทโธ พุทโธ เป็นธงชัยเห็นใหม่ เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราพยายามให้เข้ามาสถิตอยู่ในหัวใจของเรา พุทโธ พุทโธ จากชื่อไปก่อน แล้วพุทโธกับใจจะเป็นอันเดียวกัน สิ่งที่เป็นอันเดียวกัน จนพุทโธไม่ได้ จนมันสงบขึ้นมา มันก็มีฐานมีกำลังใจขึ้นมา ปัญญาขึ้นมาเราใคร่ครวญในสติปัญญา ๔ ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม สิ่งใดก็ได้เกิดขึ้นมากับเรา อยู่ที่จรดนิสสัย

จิตนิสัย จับสิ่งใดแล้วใคร่ครวญด้วยปัญญา ถ้าเป็นธรรม พิจารณาธรรม สภาวธรรมเกิดขึ้นมันเทียบเคียงเข้ามา เห็นสภาวธรรมเป็นความต่างๆ ปัญญามันก้าวเดิน ออกไป มันจะปล่อยวางสิ่งนั้น คำว่าปล่อยวางคือจิตมันเข้าใจแล้วมันจะปล่อย ปล่อย ปล่อย มันจะมีความเว้งว่าง ความสุขเกิดขึ้นมาจากการปล่อยวางกิเลส ปล่อยวางชั่วคราว

ความจริงชั่วคราว มันก็ทำให้เราปล่อยวางได้ชั่วคราว เพราะมันไม่เกิดมัจฉิมา ท่วมกลางในหัวใจ เราก็ต้องฝึกฝน ชั้นของปัญญามันไม่มีขอบเขตใด ขอบเขตคือการ ใคร่ครวญ มันใคร่ครวญไป มันไม่ใช่จินตนาการ มันเห็นซึ่งหน้า ถ้าการเห็นซึ่งหน้าคือ การจับต้องธาตุขันธ์ จับต้องจิต จับต้องธาตุ ธาตุคือร่างกาย จับต้องสิ่งนี้ได้ แล้ว ใคร่ครวญตามความเป็นจริง สิ่งก็ตามความเป็นจริงคือว่าสรรพสิ่งนี้มันเป็นอนิจจัง ทั้งหมด เห็นสภาวะ ถ้าพิจารณากาย เราจับกายไว้ให้มันแปรสภาพไป วิภาคคือมันขยาย ส่วน

สิ่งที่ขยายส่วนมันต้องขยายออก มันแปรสภาพออกไป เราเห็นการส่วนขยายไป นั้น สิ่งนั้นไม่คงที่ แล้วเราจะอาศัยสิ่งใดอยู่ ใจเราเข้าใจว่ากายเป็นเรา สรรพสิ่งนี้เป็นเรา สิ่งนี้คงที่ สิ่งนี้อาศัยได้ มันอาศัยได้โดยความจริงชั่วคราว อาศัยด้วยความเป็นสมมุติ ชั่วคราว มันเป็นความจริงแน่นอน แต่ชั่วคราวเท่านั้น ถ้าประมาท เราก็จะต้องตายไปกับ สิ่งนี้ แล้วก็เวียนเกิดเวียนตายไป ถ้าเราเข้าถึงความจริงแล้ว ถึงถ้าเราจะเกิดก็เกิดอีก ๗ ชาติเท่านั้น

แต่ถ้าเข้าถึงความจริงอันส่วนๆ แล้ว เอโก ชัมโม เราจะไม่ต้องเกิดอีกเลย จะต้อง ตายแน่นอน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ปรินิพพานไปแล้ว พร้อมกับใจที่บริสุทธิ์ แต่ใจของเรา การใคร่ครวญของปัญญา เราต้องใคร่ครวญให้เห็นตามความเป็นจริง ให้ เห็นตามความเป็นจริง เพราะสิ่งนี้มันเป็นจริง จริงจากภายใน ความเห็นจากดวงตาของใจ ไม่ใช่จากสิ่งภายนอก

เราเดินจงกรม เรานั่งสมาธิภาวนาอยู่ ไม่มีใครรู้หรือกว่าเราทำอะไรอยู่ ในปัญญา ของเราก้าวเดินไป มันฟาดฟันกับกิเลสไม่มีใครรู้เลยว่างานของเราคืองานอะไร งานของ นักรบใจ งานของผู้ที่จะพ้นจากกิเลส มันต้องใคร่ครวญเข้ามาในสติปัญญา ๔ ในกาย

ในเวทนา ในจิต ในธรรม จับอันเดียว เวลามันสะท้อนมันสะท้อนถึงกันหมด มันปล่อย เหมือนกันหมด

เรากินอาหารเห็นใหม่ เรามีอาหาร ๔ ถ้วย เราก็คิดว่าเราต้องกินทีละถ้วย เราเอามาใส่ในชามของเรามันก็เป็นถ้วยเดียวกัน แล้วเราพยายามทำออกไป มันออกไป มันสัดออกไปเหมือนกันหมด ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม สิ่งใดก็ได้ ไม่ใช่เข้าใจว่าเราพิจารณาากก่อน แล้วไปเวทนา ไปอะไร เราหวังหน้าพะวงหลัง อันนั้นทำให้เราเป็น ภาระรุงรัง

จับต้องสิ่งใดแล้วทำซ้ำทำซาก การหมั่นคราดหมั่นไถ หมั่นคราดหมั่นไถคือ ปัญญามันจะใคร่ครวญ คราดไปตลอด เพราะความข้องของใจมันเกาะเกี่ยว เหมือนกับ ปลาหมึก ดินมันมีมากเกาะเกี่ยวทางนั้น เกาะเกี่ยวทางนี้ นี่ก็เหมือนกัน จิตนี้มันเป็นยางเหนียว เหมือนกับกาวมันติดไปหมดเลย เราต้องปลดเปลื้องมันออกด้วยปัญญา การคราด การไถต้องไถคราดไปตลอดไป จนถึงที่สุด มันจะปล่อย.. ปล่อย.. ปล่อย.. จะถึงจบโครงการของมัน คือมันปล่อยขาดเห็นใหม่ ความจริงอันหนึ่งมันจะเกิดขึ้นมาจากใจ

ใจจะมีความจริงของมันอยู่ในใจว่า สิ่งนี้เป็นความจริงของใจ ใจมีความจริงขึ้นมาแล้วมันจะมีความสุขพร้อมกับความจริงนั้น เวลามันปล่อยขึ้นมา กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันจะแยกออกจากกันโดยสังจะความจริงเลย นี้อริยสังเกิดขึ้นมาจากหัวใจ หัวใจนี้กลั่นออกมาจากอริยสัง ปล่อยวางสิ่งต่างๆ ไว้ ตามความเป็นจริง เกิดขึ้นมา จากปัญญาของเรา ปัญญาของเราพร้อมกับสัมมาสมาธิใจ

สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน ต้องเดินไปคู่กัน สิ่งนี้มันก็ก้าวเดินต่อไปนะ ก้าวเดินต่อไปเพื่อจะหาความจริงอันส่วนๆ ความจริงข้างหน้ายังมีอยู่ ความปลอมของใจ มันเปิดแล้วเราเห็นสังจะความจริง เห็นสังจะความจริงแล้ว ใครจะหลอกไม่ได้เลย จะไม่ถือมงคลตื่นข่าว จะไม่เปลี่ยนศาสนา ไม่เชื่อใครทั้งสิ้น จะเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เชื่อธรรม โดยฝังใจ ใจนี้จะเชื่อมั่นในธรรมมาก ถึงต้องประพฤติปฏิบัติต่อไป เพราะมีการเห็นผลขึ้นมา ก็อยากจะเจริญออกงามขึ้นมาในหัวใจ เจริญออกงามนะ ธรรมจะเจริญออกงามขึ้นมา เพราะสิ่งนี้ ธรรมอันที่เป็นสิ่งที่ละเอียดอยู่ มันอยู่ในหัวใจ มันชุกอยู่ในหัวใจ เราถึงต้องก้าวเดินเข้าไปเพื่อจะทำลายมันเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป

มรรค ๔ ผล ๔ เวลาสมุจเฉตปหานไปส่วนหนึ่ง มันก็ปล่อยวางไปส่วนหนึ่ง เราก็ต้องเดินอริยมรรคสูงขึ้น ไป สิ่งที่สูงขึ้นไป ก็เลสมันก็ละเอียดขึ้นไป เราถึงต้องพยายามใคร่ครวญด้วยสติ จากสติปัญญา เป็นมหาสติปัญญา เป็นสติอัตโนมัติขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป จากการล้มลุกคลุกคลานของใจดวงนี้ ใจดวงนี้เวลาประพฤติปฏิบัติใหม่ี่ล้มลุกคลุกคลาน มีความทุกข์มาก เพราะว่าจับอะไรก็ไม่รู้เลย เพราะมันเป็นนามธรรมใจเราศึกษามา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้เห็นใหม่ มัคโค ทางอันเอก เราสงสัยว่ามัคโคทางอันเอกมันจะเดินอย่างไร

มันเดินเข้าไปในหัวใจ มันพยายามทำเข้าไปในหัวใจ จนเห็นช่องทางประพฤติปฏิบัติ ใช้ปัญญาใคร่ครวญขำของปัญญาจนชำระกิเลส เป็นอกุปปธรรม ธรรมอันนี้จะไม่เสื่อม มันถึงเป็นความจริง แต่เดิมเป็นความจริงชั่วคราว ความจริงชั่วคราวคือศรัทธาเชื่อ แล้วประพฤติปฏิบัติ มันก็เป็นของชั่วคราว มันเกิด มันดับ มันเกิดแล้วมันก็เป็นสพฺพธมฺมา อนตฺตา มันเป็นอนัตตา มันเกิดขึ้นมา มันตั้งอยู่แล้วมันก็ดับไป สิ่งนี้เราสร้างสมไว้สร้างสมขึ้นมา จนมันสมุจเฉตปหานเห็นใหม่ มันถึงเป็นความจริง ความจริงของใจดวงนั้น

ถ้าใจดวงนั้นมีความจริง มีพื้นฐานขึ้นมา ความสุขอันนี้เป็นพื้นฐาน แล้วก้าวเดินต่อไป ทำความสงบของใจให้มันลึกเข้าไป แล้วยกขึ้นวิปัสสนาในสติปัญญา ๔ ตลอด เพราะกิเลสมันอาศัยสิ่งนี้เป็นเครื่องอยู่ของมัน อาศัยสติ อาศัยธาตุ อาศัยขั้นขั้นนี้ อาศัยธาตุเห็นใหม่ ธาตุคือร่างกายของเรา ขั้นคือความคิดของเรา ความคิดของเรามันสืบต่อออกมา ความคิดเห็นใหม่ ขั้นเกิดขึ้นมาคือว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็คืออารมณ์ สิ่งี่อารมณ์ก็คิดออกไป คิดอยากในธรรม คิดอยากหวังผล มันก็เป็นความอยาก แล้วมันก็ไม่สมความปรารถนา คิดอยากขนาดไหนก็แล้วแต่ เราต้องประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา ให้มันสมควรแก่ธรรม

สิ่งที่เหตุมันสมควรขึ้นมาแล้ว มันจะย้อนกลับเข้ามาสมุจเฉตปหาน ปล่อยนะ ถ้าสมุจเฉตปหานเวลาขึ้นมาวิปัสสนาเข้ามา ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม เวลามันปล่อยขึ้นมา กายเป็นกาย จิตเป็นจิต แยกออกจากกัน สิ่งนี้จะแยกออกจากกันโดยธรรมชาติ โดยความเป็นจริง หลักความจริงมันก็เกิดกับหัวใจ เพราะกายว่าง กายปล่อยไป จิตนี้ว่างหมดเลย โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง สิ่งนี้ราบเป็นหน้ากลอง มีความสุขมาก

เวลาล้มลุกคลุกคลานมันก็ล้มลุกคลุกคลาน เวลามีความสุขขึ้นมา มันเป็นความสุขของใครล่ะ

เวลาเราเดินจงกรมขึ้นมา เดินจงกรมจนมีความอ่อนเพลียมาก แต่นั่นเป็นเรื่องของร่างกาย แต่เรื่องของใจสิ มันได้รสของธรรมใจ มันได้ความสุขของใจ มันมีความองอาจ มีความกล้าหาญ มีความกล้าหาญในใจ รื่นเริงมาก แต่เรื่องของกายก็ล้มลุกคลุกคลานตามสภาวะของมัน กายกับจิตมันปล่อยวางกันเว้งว่าง มีความสุขมหาศาลเลย ความสุขอันนี้มันเป็นหลักความจริงอีกอันหนึ่ง

ถ้าหลักความจริงอีกอันหนึ่งเกิดขึ้นมาจากใจ ใจทรงไว้ ทรงมรรค ทรงผล ใจที่ทรงมรรค ทรงผล มันมีคุณธรรมในหัวใจ กับใจที่ว่าล้มลุกคลุกคลานอันนั้น เวลาเทียบเคียงขึ้นมามันถึงกระหึ่มยืมย่องใจ ใจ ยืมย่องใจมันก็ติดอยู่ตรงนั้นเห็นใหม่ ถ้ามันออก เวลาก้าวออกไป มันต้องรื้อค้นเข้าไป สิ่งที่ฝังอยู่ในหัวใจ ก็เลศกามราคะฝังอยู่ที่ใจ ฝังอยู่สิ่งนั้นนะ เวลากายกับจิตมันปล่อยเห็นใหม่ จิตมันปล่อยกายตลอดเลย ปล่อยออกไป แต่ถ้าจับในสติปัญญา ๔ ถ้าเราจับ เราพิจารณาเข้าไป มันต้องมีสติ สติพยายามค้นคว้า

การค้นคว้าการขุดคุ้ยหากิเลส การขุดคุ้ยการจับ เริ่มต้นจากปากทางเข้าซอย มันหาซอยได้ยาก เวลาปัญญา มันจะก้าวเดินแต่ละขั้นแต่ละตอน มันต้องขุดคุ้ยหาสติปัญญา ๔ ให้เจอ คือจุดเริ่มต้นของการทำงาน ถึงว่าเวลาจิตมันออกรับรู้สิ่งใด เราถึงสังเกตตรงนั้นไง สังเกตว่าเวลาจิตมันออกรับรู้ สิ่งที่รับรู้ นั่นคือขั้น คืออารมณ์ความรู้สึก แล้วถ้ามันเห็นก็เห็นสภาวะของกาย ถ้ากิเลสมันมีอำนาจเหนือกว่า มันจะไม่เห็นสิ่งนี้หรอก มันให้เราส่งออกไปเห็นแต่ความว่าง

เวลาจิตมันรับรู้สิ่งใดก็รับรู้ในความว่าง ก็ความว่างนั้นละมันเป็นอารมณ์ความรู้สึก ความว่างอันนั้น แล้วถ้ามันจับความว่างได้ มันแค่พิจารณากาย มันก็เป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะเห็นใหม่ มันเป็นกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะมันฝังใจ สิ่งที่มีอำนาจเหนือดวงใจทุกดวงใจ ตรงนี้มีโทษมาก โทษของใจเพราะติดกามราคะ ติดความพอใจ ใจมันพอใจสิ่งนี้ สิ่งนี้มันสืบต่อมา สิ่งนี้คือการสืบต่อของโลก โลกมีอยู่เพราะมีสิ่งนี้ สิ่งนี้ถึงสร้างโลกมาตลอดไป

โลกมีเห็นใหม่ โลกคือหมู่มืดดำ โลกคือเรา เราเกิดขึ้นมาเราก็สืบต่อโลกไป โลกก็เกิดหมู่มืดดำตลอดไป สภาวะกรรมมันก็เป็นบ่วงโซ่ของกรรมตลอดไป นี่บ่วงเราตัดใจ เราตัดบ่วงโซ่ของกรรม เราตัดกามราคะ มันก็จะเป็นพรหมจรรย์ สิ่งที่เป็นพรหมจรรย์มันก็จะไม่สืบต่อเห็นใหม่ พรหมจรรย์อยู่จบสิ้นพรหมจรรย์ ถ้าจะอยู่จบสิ้นพรหมจรรย์ต้องย้อนกลับเข้ามาว่ามันพอใจสิ่งใด จะเป็นความว่างขนาดไหนก็ให้สังเกต ให้จับให้ได้ ถ้าจับได้จะมีความตื่นเต้นมาก เพราะเราจับงานได้ เราได้งานขึ้นมา นี่คือสติปัญญา ๔ เหมือนกัน

สติปัญญา ๔ มันละเอียดเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอน มรรค ๘ ผล ๘ ถ้าเราทำขึ้นมาแล้วเราปล่อยวางสิ่งหนึ่ง เรามีความพอใจในการปล่อยวางแล้ว เราจะติดอยู่ตรงนั้น เราจะไม่ก้าวเดินต่อไป ถ้าจะก้าวเดินต่อไป เราต้องทวนกระแสย้อนกลับ ย้อนกระแสของใจ ย้อนกลับเข้ามา พลังงานนั้นให้ย้อนกลับเข้ามาจับสิ่งนี้ได้ ถ้าจับสิ่งนี้ใคร่ครวญได้ ถ้าใคร่ครวญปัญญา มันจะก้าวเดิน แล้วปัญญามันจะรุนแรง สิ่งที่รุนแรง กิเลสมันมีอำนาจเหนือ กิเลสมันรุนแรง มันก็ต้องย้ายหัวใจ ขนาดว่าความสุขอันพื้นฐานของเรา ที่เรามีความเป็นจริงในหัวใจ มันมีความสุขอยู่ ความสุขนี้เป็นพื้นฐาน

เราเหมือนกับคนที่เราต้องการทุน ต้องการกำไร ต้องการเงินที่มากกว่า เราต้องแสวงหาไปข้างหน้า เงินในกระเป๋าเราก็มี เงินในบัญชีเราก็มี แต่เงินในบัญชีเราไม่สนใจเลย เราสนใจสิ่งที่เราจะได้มาใหม่ ความสุข ความจริงในหัวใจมันมีความสุขโดยพื้นฐาน แต่เราจะไม่เห็นอันนี้นะ เวลาประพฤติปฏิบัติ ก้าวเดินสูงขึ้นไป มันก็ล้มลุกคลุกคลาน ล้มลุกคลุกคลานในการที่ว่าเราพยายามจะต้องการเงิน ต้องการทองที่เราจะได้มา อันนี้ก็เหมือนกัน เรากำลังต่อสู้กับกามราคะ ถ้าก้าวของปัญญามันออกไป มันจะมีการต่อสู้กัน ต่อสู้กับกิเลส

การชำระกิเลสมันต้องใช้ปัญญาญาณ สิ่งที่เป็นปัญญาญาณ ความเพียรชอบ ชอบอย่างนั้น ขำขี้กามันออกไป สิ่งที่ยึดมันถือมันของใจอันนี้ มันยึดมันถือมันด้วยความรุนแรงมาก เป็นสัญชาตญาณที่มันยึดมันถือมัน เพราะเป็นสิ่งที่มันฝังใจมา สิ่งที่ฝังใจมาแล้วมันเคยอยู่ด้วยกันมาอย่างนั้นตลอดไป ไม่เคยแยกจากกัน แล้วเราจะทำลายมันให้มันแยกออกจากกัน มันต้องใช้ปัญญามาก ใช้ปัญญาใคร่ครวญขนาดไหน มันจะเล่ห์เหลี่ยม มันจะหลอกหลวงขนาดไหน มันจะหลอกเราให้คิดนะ หลอกเราให้เป็นไป หมุนไปตาม

มัน แล้วก็หมุนไปตามมัน มันสร้างภาพไป ความจริงปลอม ก็เลสมันปลอมขึ้นมา มันก็สร้างความจริงปลอมขึ้นมา มันก็เว้งว้าง เวลามันว่างขึ้นมา เราพิจารณาไปด้วยปัญญา มันจะว่าง ว่างหมด ว่างขนาดไหนเราก็ไม่ไว้ใจ

ความว่างอันนี้มันไม่มีเหตุ ไม่มีผล มันต้องว่างด้วยการมีเหตุมีผล สิ่งที่มีเหตุมีผลคือใช้ปัญญาใคร่ครวญไป แล้วมันปล่อยวาง ถ้ามันว่างด้วยความจริงปลอม เวลามันเกิดขึ้นมาเราก็จับอีก เราไม่ชะล่าใจ ถ้าเราชะล่าใจว่าสิ่งนี้เป็นความว่าง เพราะเราปล่อยวางมาแล้ว มันเป็นความว่าง ปล่อยเพราะเราทำงานด้วย เพราะมันเป็นความจริงปลอมที่มันสร้างสถานการณ์ขึ้นมาให้เราคิดในสิ่งนั้น เราก็คิดตรงนั้น ถ้าเราคิดตรงนั้น เราก็คิดว่ามันเป็นผลไป แต่ใคร่ครวญต่อไปแล้ว มันจะมีความเสื่อมสภาพของมัน

ถ้าไม่มีการสมุจเฉทปหาน มันจะต้องเสื่อมสภาพของมัน แล้วมันจะเกิดขึ้นมาอีก ถ้าเราไม่รอบคอบ มันจะเกิดขึ้นมา อาการนั้นเกิดขึ้นมา อ้าว...พออาการนั้นเกิดขึ้นมา มันจะสะเทือนใจ สิ่งนี้สะเทือนใจ ใจเราก็ต้องรู้ นี่ไงมันเกิดอีกแล้ว มันทำให้เรามีอารมณ์ความรู้สึกตามมันไปอีกแล้ว สิ่งของมันรู้สึกไป มันรู้สึกไปไหน มันก็พอใจสิ่งนั้น เราต้องฆ่ามัน เราต้องทำลายมัน ปัญญามันก็ต้องหมุนกลับมา

ถ้าปัญญาไม่พอเราก็ต้องกลับมา กลับมาที่สัมมาสมาธิ กลับมาทำความสงบ สร้างพลังงานของมัน แล้วมันจะไม่กลับมาทำความสงบ เพราะอะไร เพราะมันต้องการใจ คนเราเห็นผลงานอยู่ข้างหน้า กำลังจะได้ผลงานข้างหน้า มันก็พยายามจะดันไปข้างหน้าอย่างเดียว พอดันไปข้างหน้ามันก็ออกทางปัญญาอย่างเดียว ปัญญาจะหมุนออกไปตลอดไป มันถึงได้เห็นผลของการที่เราจะได้ผลไป พอเห็นถึงผล ทำไปแล้วมันไม่ได้ผล เพราะกิเลสมันหลอกออกไป หลอกออกไป ให้มันทำเข้าไป เดินหน้าเข้าไป มันใช้พลังงานออกไป เราก็เหนื่อย เราก็เพลียมาก เรามีความเหนื่อยมาก เพราะงานของใจ

งานของใจ ต่อสู้ นะ เวลาล้มลุกคลุกคลานในหัวใจ มันจะเห็นมากกว่าเราใช้งานต่อสู้ ผู้ที่บริหารเห็นไหม เวลาใช้ความคิดว่าการบริหาร มันต้องแบกรับทุกๆ ความรับผิดชอบทั้งหมดเลย นี่หัวใจก็เหมือนกัน ในเมื่อการต่อสู้ ปัญญามันออกอย่างนั้น แต่มันออกจากภายใน มันพันตูกับกิเลส นะ ล้มลุกคลุกคลานไม่เห็นเดือนเห็นตะวันนะ ล้มลุกคลุกคลานพันตูกันอยู่อย่างนั้นไป มันทำขนาดนั้นไปแล้ว มันก็ไม่ได้ผล มันไม่ได้

ผลเพราะมันไม่มีกำลังพอใจ ถึงต้องพยายามดึงกลับมากำหนดพุทโธ พุทโธ ดึงกลับมาให้มันทำความสงบของเราให้ได้

แต่เดิม เราไม่มีปัญญา เราก็คืออยากจะมีปัญญา แต่ขณะที่ปัญญามันก้าวเดินเข้าไปแล้ว ปัญญามันก็หลุดกระชากไปเรื่องของปัญญาทั้งหมดเลย ถ้าเป็นปัญญา มันไม่มีพลังงาน ไม่มีสัมมาสมาธิ มันก็พ่นเฟือ มันต้องกลับมาที่สัมมาสมาธิ เพื่อสร้างสมพลังงานอันนี้ เพื่อหมุนปัญญาให้มันแกล้วยก้าไป เพื่อหมุนปัญญาให้มันคม

ถ้ามันคมมันแกล้วยก้า มันสามารถชำระ มันสามารถตัดกิเลสขาด มันถึงย้อนกลับมาทำความสงบของใจ กำหนดพุทโธ พุทโธ ทำอย่างนี้ สร้างสมพลังงานขึ้นมาใหม่ แล้วเดี๋ยวมันออกปัญญานะ มันไปได้เลย เพราะงานมันทำอยู่แล้ว งานมันอยู่กับเรา พอมันปล่อย มันจะไปเรื่องของงาน พอปล่อยไปเรื่องของงาน มันจะเข้าไปทำลายกัน

ถ้าเป็นชั้น ชั้นอันนี้มันรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา สังขาร วิญญาณ อันละเอียด ไปถึงที่ละเอียดเป็นเรื่องของกามราคะ เราต้องพิจารณามัน ถ้าเป็นธาตุเห็นใหม่ เป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ มันเกิดขึ้นที่นี้ มันเกิดเห็นใหม่ มันเกิดขึ้นเพราะใจรับรู้ใจ สิ่งที่ใจรับรู้ เพราะมันติดพันกันมา แต่เดิมมันติดพันกันมา มันต้องตั้งไว้ให้เห็นใจ ให้เห็นมันเป็นวิภาค ให้เห็นมันขยายส่วน ให้เห็นมันแปรสภาพ สิ่งของมันแปรสภาพไป

พอมันเห็นแปรสภาพไป มันก็จะปล่อย เพราะมันแปรสภาพ ใจมันยึดอยู่ ยึดอยู่ว่า สิ่งนี้คงที่ใจ แต่พอมันปล่อยขึ้นมา พอมันแปรสภาพมันก็จับต้องไม่ได้ มันก็ปล่อย พอปล่อยมันก็เว้งว่างมันก็ว่าง ว่างขนาดไหน มันก็ต้องทำอยู่อย่างนั้น ให้มันมีเหตุมีผล สิ่งที่มีเหตุมีผลคืองานของเราก้าวเดินไป มัชฌิมาปฏิปทาเห็นใหม่ มรรครวมตัว มรรคสามัคคี มันรวมตัว มันต้องมีการพยายามฝึกฝน การฝึกฝน การใคร่ครวญของเราไป ปัญญามันจะฟาดฟันไปตลอด สิ่งนี้ก้าวเดินไป

กิเลสมันจะล้มลุกคลุกคลาน มันจะตายไปต่อหน้าต่อตาเรา เห็นกิเลสมันล้มลุกคลุกคลานด้วย มันปล่อยวางออกไปจากใจ จนถึงที่สุดมันเห็นความตายไปของกิเลส มันจะครี้นะ ตายออกไปจากใจ สิ่งนี้กามราคะ มันต้องตายออกไปจากใจ นี่ความจริงส่วนสูงสุดเกิดขึ้นมา ความจริงของใจใจ มันจะเป็นความจริงอันนั้น มันจะเป็นตัวของใจ

ล้วนๆ เพราะมันปล่อยฉันเข้ามาทั้งหมดแล้ว ปล่อยเรื่องของฉันเข้ามา ปล่อยเรื่องของ
อสุภะเข้ามา มันก็ติดในส่วนนั้น ส่วนนี้ใจติดอยู่ ติดเพราะติดตัวมันเอง

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สิ่งที่เป็นความไม่รู้ของใจ ใจนี้ไม่รู้ มันถึงพาดายพาทเกิด
เราเกิดมาเพราะตัวอวิชชามันพาทเกิดอยู่แล้ว แล้วการวิปัสสนาของเรา มันใคร่ครวญเข้ามา
จนถึงตัวอวิชชา แต่จะไม่เห็นอวิชชาเลย เพราะมันเป็นความว่าง สิ่งที่เป็นนามธรรม มัน
จะจับตัวมันเองไม่ได้เห็นไหม สิ่งที่จะเป็นนามธรรม มันทำลายสิ่งอื่นนั้นเข้ามา เหมือน
เราทำความสะอาดสิ่งต่างๆ เข้ามา เราทำความสะอาดเข้ามา ทุกอย่างสะอาดหมดเลย แต่
คนทำความสะอาด ทำไมมันยังอยู่นั่นล่ะ เพราะมันอยู่นั่น

ถ้าเป็นเรื่องโลก มันเป็นความถูกต้อง แต่ถ้าเป็นเรื่องของนามธรรม เรื่องของการ
ชำระกิเลส นั่นคือตัวอวิชชา นั่นคือตัวเจ้าวัฏจักร สิ่งที่เป็นเจ้าวัฏจักร เราจะคุมอยู่กับ
ความว่าง เพราะจิตมันปล่อยมาทุกอย่าง มันปล่อยทุกอย่างเห็นไหม สิ่งที่เป็นจิต จิตนี้
เป็นนามธรรม มีนามธรรมมันเกาะเกี่ยวกับฉัน ฉันนี่ยึดอะไร ยึดอารมณ์มันก็เป็น
อารมณ์ออกไปหาเหยื่อ เป็นเรื่องของโลกไปตลอด เป็นความคิด เป็นอารมณ์ทุกซอกทุก
หัวใจ เวลาเราปล่อยสิ่งนั้นเข้ามา มันปล่อยธาตุปล่อยฉันเข้ามาทั้งหมดเลย จนมันเป็น
ตัวมันเอง

สิ่งที่เป็นตัวมันเอง มันก็เป็นความว่าง เพราะมันไม่เกาะเกี่ยวกับสิ่งใด มันไม่เกาะ
กับสิ่งใด เราจะเอาสิ่งใดเข้าไปจับมัน เราถึงต้องพยายามทวนกระแส ความสังเกตใจ ถ้า
มันเป็นผลตามความเป็นจริงนะ ความเป็นจริงนี้ จริงโดยเป็น เอโก ธรรมโม สิ่งที่เป็นเอโก
ธรรมโม หนึ่งไม่มีสอง แต่อาการของความว่าง มันเป็นความว่าง ประเดี้ยวมันก็เฉา
ประเดี้ยวมันก็มีความรู้สึก มันก็ติดข้องไปในใจของมัน ใจนี้มันติดไปตามแต่ว่ามันจะติด
สิ่งใด ถ้ามันติดอย่างนั้นมันก็คิด มันเป็นทุกข์อันละเอียด สุขอันละเอียดอยู่ในหัวใจ

แต่มันละเอียดจนเราไม่สามารถเข้าใจว่า สิ่งนี้เป็นสุขหรือเป็นสุขเลย เพราะมัน
คิดว่าเป็นความว่างหมดเลย มันถึงต้องใช้ปัญญา ใช้ความใคร่ครวญของใจ ใจใคร่ครวญ
จะย้อนกลับเข้าไปจับตรงอวิชชานี้ได้ ถ้าจับตรงอวิชชาไว้ได้ ปัญญาญาณอันละเอียดมัน
จะทำลายตรงนี้ได้ ถ้าทำลายตรงนี้ได้ พลิกคว่ำออกมา นั่นล่ะความจริงอันถูกต้อง ความ
จริงอันส่วนๆ สิ่งนี้เป็นส่วนๆ เห็นไหม

ความจริงของเรามันต้องมีเหตุผล เราต้องคิดใช้ปัญญาเป็นความจริง มันถึงจะเป็นความจริง แต่ความจริงอันนี้ไม่ต้องมีเหตุผล มันเป็นความจริงของมัน ถ้ามีเหตุผลมันเป็นเรื่องของคู่ เป็นของเปรียบเทียบ มันเป็นเรื่องของโลกไป แต่ถ้าความจริงอันนี้มันเป็นความจริงถูกต้องของมัน เอกหนึ่งไม่มีสอง จิตดวงนี้พ้นออกไป มีความจริงในการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา อาศัยกระแส สัพพะ ธมฺมา อนตฺตา กระแสของใจนี้ทวนกระแสเข้าไป แล้วจับตัวใจพลิกแพลงไปตลอด

ใจเกาะเกี่ยวกับสิ่งใด ใจข้องหมายกับสิ่งใด สิ่งที่ข้องหมายนั้น เป็นเรื่องของการยึดมั่นถือมั่นของกิเลส สิ่งทีกิเลสมันเกาะเกี่ยวมา เราต้องตามเข้าไปทำลายมัน จนเข้าไปถึงความจริงอันนั้นแล้ว จะไม่ต้องทำลายสิ่งใดเลย จะไม่มีการขาดตกบกพร่องของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะไม่มีสิ่งใดต้องไปเติมให้เต็ม ต้องไปทำให้ความรู้สึก มันจะเป็นความจริงของมัน โดยวิมุตติ โดยความเป็นจริงส่วนๆ ไม่สนใจกับสิ่งใด สิ่งนั้นอยู่โดยตามธรรมชาติของมัน

สิ่งที่เป็นธรรมชาตินะ แต่อาศัยความเป็นประโยชน์ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา จะเผยแผ่ธรรม จะรื้อสัตว์ชนสัตว์ ต้องอาศัยภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ชั้นที่ป็นภาระ อาศัยธาตุ อาศัยชั้นธาตุออกมา เพราะธาตุชั้นนี้ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราก็มีธาตุมีชั้น แล้วเป็นชั้นมาร สิ่งที่เป็นมาร ทำลายมารออกไป จนภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา

ถ้าภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา สิ่งที่เป็นภาระนี้ สืบต่อออกมาเป็นสมมุติเห็นไหม มโนเจตนาหาร สิ่งที่เป็นมโน สิ่งที่เป็นตัวใจ มโนตัวนี้ตัวตั้งขึ้นมา เจตนาเป็นอาหาร ย้อนออกมา ทางออกเห็นไหม ทางออกของมโนเจตนาหาร ออกมาทางนี้ ออกมาที่ธาตุที่ชั้น แล้วออกมาเป็นสิ่งนี้ สืบต่อมาเพื่อประโยชน์ สิ่งที่เป็นประโยชน์ก็เป็นประโยชน์กับโลกเขา ครูบาอาจารย์ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแล้ว ถึงว่าเป็นผู้ชี้แนะ

จากใจดวงหนึ่ง ใจดวงที่ว่าปิดมิดบอด ถ้าปิดมิดบอด ความจริงปลอม การประพฤติปฏิบัติก็ปลอม ปลอมเพราะว่ามันไม่ซัดมาปฏิบัติ ถ้าไม่ซัดมาปฏิบัติ จะไม่สามารถชำระกิเลสได้ สิ่งที่ไม่สามารถชำระกิเลสได้ เราก็ต้องพยายามประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นไป ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นไป ความผิคนั้นเป็นครู เป็นการสอนใจ ใจนี้มัน

จะต้องให้สิ่งนี้ฝึกสอนขึ้นมา จากใจที่มันปลอมเห็นใหม่ ใจที่มันเป็นความจริงของครูบาอาจารย์ จะเห็นตรงนี้ไง จะเป็นผู้ที่อยู่สูงกว่าเรา แล้วพยายามดึงเราขึ้นให้ถึงที่สูงขึ้นไป

ถ้าเราเชื่อ มันอยู่ที่จริต อยู่ที่นิสัย การเชื่อการฟังกัน มันจะเชื่อครูบาอาจารย์เป็นบางองค์เท่านั้น ถ้าครูบาอาจารย์บางองค์พูดแล้วเข้ากับจริตของเรา นั่นคือครูบาอาจารย์ของเรา “สัปปายะ” ๔ สถานที่ที่เป็นสัปปายะหนึ่ง หมู่คณะเป็นสัปปายะหนึ่ง อาหารเป็นสัปปายะหนึ่ง ครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะหนึ่ง เห็นใหม่ มันถึงตรงกับจริต ตรงกับนิสัย มันจะเชื่อฟังกัน สิ่งที่เชื่อฟังกันเห็นใหม่

จากใจดวงหนึ่ง ใจที่เป็นเอ โโก ชัม โม จะให้ถึงใจอีกดวงหนึ่ง แล้วพอใจที่เป็นเอ โโก ชัม โม ส่งมาจากใจดวงหนึ่งให้ใจอีกดวงหนึ่ง ใจดวงหนึ่งนั้นไม่เข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจ แต่ถ้ามีความเชื่อ มีความศรัทธา มันจะพยายามก้าวเดินตามไป แล้วมันจะเห็นจริงตามไปนั้น เพราะมันเป็นเรื่องการฝึกฝนของใจ ใจมันเกิดขึ้นเห็นใหม่ มรรค มรรคญาณเกิดจากใจ

ใจนี้ถ้าเราไม่เกิดขึ้นมา กิริยาของใจ กิริยาอันหนึ่งเป็นกิริยาที่เป็นกิริยาเฉยๆ ไม่มีมารเลย แต่กิริยาของเรามันมีมารตลอดไป กิริยาเหมือนกัน แต่อันหนึ่งเป็นมาร อันหนึ่งไม่เป็นมาร อันหนึ่งเป็นภาวะ เป็นใจดวงที่ว่าสืบทอให้ออกมา เพื่อให้ใจอีกใจหนึ่งใช้ กิริยาอันนั้น พยายามทำลายกิเลสในหัวใจดวงนั้น ทำลายมารตัวนั้น มันถึงเป็นมรรคไป มรรคจากใจดวงนั้น ถึงว่าใจต้องแก้ไข

สิ่งที่ว่ามรรคญาณเกิดจากใจ ถึงเป็นมรรคอริยสังขัง มรรคที่ว่ามรรคโค มรรคจิต จิตนี้เป็นมรรคญาณ มรรคข้างนอกเห็นใหม่ มรรคข้างนอกที่ว่ากัน สัมมาอาชีวะสิ่งต่างๆ นั้นเป็นมรรคข้างนอก มรรคข้างนอกเป็นมรรคหยาบๆ นั้นเป็นความจำ สิ่งที่เป็นความจำ คือเราศึกษามาจากพระไตรปิฎก ศึกษาจากครูบาอาจารย์ แล้วเราก็เทียบเคียงเพราะปัญญาเรามีคบอด เรามีคบอด ปัญญาของเรามันมีคบอดเพราะกิเลสมันปกคลุมไปหมดเลย เราก็ว่าสิ่งนี้เป็นมรรคเห็นใหม่

เราเทียบเคียงได้แค่สัมมาอาชีวะ ได้การดำรงชีวิตในโลก นั้นเป็นมรรค มรรคของโลกเขา แต่ถ้าประพฤติกฎปฏิบัติขึ้นมา เวลาใจเกิดขึ้นมา มรรคญาณอันนี้เกิดขึ้นมา มันถึงเกิดสัมมาสมาธิ เพราะสัมมาสมาธิเป็น ๑ ในมรรค ๘ สัมมาสติ สัมมาอาชีโว งานชอบ

ชีวิตเล็ยงชอบ การงานชอบ ความเป็นชอบขึ้นมาเป็นกิริยาของใจ นี่ใจธรรมจักร นี่จักรของธรรม

ถ้าธรรมอันนี้เคลื่อนเข้ามาในหัวใจของเรา มันจะย้อนกลับเข้ามาเพราะเรามีธรรมสิ่งที่มีธรรม ธรรมนี้มันเกิดขึ้นมาจากการที่เราสร้างสม ถ้าเราไม่สร้างสม มันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร สัมมาสมาธิถ้าเราไม่ตั้งสติ มันจะเกิดสมาธิขึ้นมาใหม่ มันก็ฟุ้งซ่านไปตามกระแสของโลกขึ้นไป พอใจไม่พอใจมันก็คลุกคลีไปกับโลก เพราะมันไม่เข้าใจ มันไม่เชื่อมั่น ไม่เห็นคุณค่าของการประพฤติปฏิบัติ เพราะมันไม่มีวาสนา

สิ่งที่มีวาสนาเพราะเราเชื่อ เราเชื่อแล้วเรามีวาสนา เราประพฤติปฏิบัติ มันก็เกิดสัมมาสมาธิ ถ้าเกิดสัมมาสมาธิ มรรคก็เกิดจากใจของเรา ธรรมจักรก็เกิดขึ้นมาในใจ ถ้าใจนั้นเป็นจักรขึ้นมา จักรอันนั้นก็ชำระกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา ถ้าจักรมันเกิดเห็นใหม่ ธรรมจักรเกิดขึ้นมา มันจะซึ่งมาก เห็นธรรมจักรที่เป็นสัญลักษณ์ที่เขาทำกันนั้นเห็นใหม่ ศาสนาเคลื่อนไป จักรนี้เคลื่อนแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ ธรรมจักรเห็นใหม่ จักรนี้เคลื่อนแล้ว ธรรมได้เคลื่อนแล้ว โลกนี้มีทางออกแล้วเห็นใหม่

ดวงตาของโลกเปิดแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว ประกาศธรรมแล้ว นั่นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้าเราทำใจของเราขึ้นมา กิริยาของใจขึ้นมาจนเป็นจักรขึ้นมา ธรรมของเราเกิดขึ้นมา ธรรมในหัวใจเราเกิดแล้ว จักรของเราเกิดขึ้นแล้ว เราจะชำระกิเลสของเราออกเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมา ความจริงมันก็ชัดขึ้น ชัดขึ้นเห็นใหม่ นั่นละความจริงอย่างนี้มันจะเกิดขึ้นมา ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เห็นตามความเป็นจริง

สิ่งที่เห็นตามความเป็นจริงเพราะเราย้อนกลับ นี่ทวนกระแส ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่บำเพ็ญความเพียรขึ้นมา สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐ เราหวังกันจะทำตรงนี้ เวลาทุกข์ยาก เวลาออกป่ากันเห็นใหม่ เวลาทุกข์ เวลายาก เข้าป่ากันเพื่ออะไร ก็เพื่อความวิเวก เพื่อความสงบ เพื่อความไม่คลุกคลี สิ่งที่ไม่คลุกคลี โลกเขาไม่ชอบหรือ โลกเขาชอบความสะดวกสบาย โลกเขาชอบด้วยความคลุกคลี ความช่วยเหลือกัน จุนเจือกันเห็นใหม่

ความช่วยเหลือ ความจุนเจือกัน คือการทำให้จิตนี้ฟุ้งซ่าน การเกาะเกี่ยวเกิดความกังวล เกิดความสิ่งต่างๆ เกิดตลอดไป พระพุทธเจ้าสอนเลย สอนพระนะ เวลาออก

ประพุดิปฏิบัติให้ไปเหมือนหน่อแระด แระดมีหน่อเดียว สิ่งที่มีหน่อเดียว มันไม่ใช่เหมือนเป็นของคู่เง สัตว์อื่นมีเขาคู่แต่ระดมีหน่อเดียว ผู้ที่ไปองค์เดียว ประพุดิปฏิบัติองค์เดียว นั้นละถ้าหน่อแระดย้อนกลับเข้ามา มันออกไปแล้ว มันเปลี่ยว มันวิเวก

สิ่งที่วิเวกเห็นใหม่ กายวิเวก จิตวิเวก สิ่งที่วิเวกมันจะเกิดมรรค สิ่งที่เกิดมรรค ความวิเวกของใจ ใจมันก็ปล่อย ยิ่งวิเวกขนาดไหน ถ้าเราอยู่คนเดียว ประพุดิปฏิบัติไม่เป็นนะ มันจะขนาดที่ว่ามันอยู่ในที่ต่างๆ มันจะเกิดอาการกลัว เกิดอาการสิ่งต่างๆ มันจะย้อนกลับเข้ามาพุทโธให้ได้ ถ้ามีสติ อยู่คนเดียวให้ระวังความคิด ความคิดที่มันออกไป ฟุ้งซ่าน มันเป็นความคิดอันหนึ่ง

แต่ถ้ามีสติสัมปชัญญะ เรานึกถึงพุทโธ มันก็เป็นความคิดอันหนึ่ง ความคิดเหมือนกัน ใจแก้ใจ เราใช้ปัญญาเช็ดเช็ดกับกิเลสจากภายใน กิเลสมันจะต้องยุบยอบลงโดยความจริง โดยสัจจะ กิเลสนี้จะยุบยอบลงจนกว่าเราจะชำระประหารออกไปจากใจได้ ถ้ากิเลสยุบยอบไม่ได้ แก้ใจไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สอนหรือถ้าจับไม่ได้ไม่สอน สอนไปทำไมให้มันเสียเวลา แต่เวลาสอนขึ้นมา เวลาเราออกประพุดิปฏิบัติ ทั้งชีวิตนะ ศรัทธามีความเชื่อแล้วออกบวช ออกบวชเพื่อประพุดิปฏิบัติ เพื่อชำระกิเลส

ถ้ากิเลสมันขาดออกไปจากใจ เราบวชกายก่อน บวชแล้วเราสมกับเราบวชหัวใจด้วย บวชให้ใจเราเป็นพระ ใจเราเป็นพระ เกิดขึ้นมาจากความจริงภายใน ความจริงถ้าเราเป็นพระขึ้นมา ความจริงจะเกิดขึ้นมากับใจนั้น การบวชใจมันบวชด้วยธรรมจักร มันไม่มีใครบวชให้ได้ เราต้องพยายามบวชของเรา เวลาเราบวชกาย เราศรัทธาแล้วเราบวชกายของเราขึ้นมา ได้สมมุติ ได้เพศของพระมา สิ่งที่ได้เพศขึ้นมามันเป็นสมมุติ แต่ถ้าเราประพุดิปฏิบัติขึ้นมา เราบวชใจของเราขึ้นมา ใจของเราจะเป็นพระ

สิ่งที่เป็นพระคือความจริงอันส่วนๆ แล้วเราจะรู้ของเราอยู่คนเดียว เราจะต้องรู้ของเราคนเดียว จนกว่าเราประพุดิปฏิบัติเห็นใหม่ เทวดาฟ้าดินยอมรับรู้ ถ้าพูดถึงผู้ที่มีอำนาจวาสนา นั้นก็มีส่วนรู้เห็น เพราะเทวดารู้ เทวดามีแต่นามธรรม จะเข้าใจ จะเห็นสิ่งที่เป็นนามธรรม จะรู้ว่าสิ่งใดบริสุทธิ์ สิ่งใดไม่บริสุทธิ์ อันนั้นมันเป็นกระแสที่เข้ากันได้

แต่ถ้าเราเป็นมนุษย์นี้มันเข้ากันไม่ได้ มันก็เป็นความคาดความหมาย ยกเว้นไว้แต่มีจิต มีอำนาจวาสนา มีความเชื่อมั่นกันอยู่ นั้นยอมฟังกัน ถ้าฟังกันมันก็ได้ประโยชน์

สิ่งที่ เป็นประโยชน์ คือประโยชน์จากการฟังธรรม ธรรมที่เกิดขึ้นมาจากความรู้จริง ความรู้จริงจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นประเสริฐ มีความสุข แล้วจากใจดวงนั้นมาถึงใจที่สกปรกอย่างพวกเรา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติใจมันมีกิเลสปกคลุม มันเป็นความจริงปลอม ถ้าเป็นความจริงปลอม เราต้องพยายามต่อสู้ ต้องมีสติ ต้องมีกำลัง ต้องมีความเข้มแข็ง

ถ้ามีความเข้มแข็ง การประพฤติปฏิบัติมันก็จะไปได้ ถ้าไม่มีความเข้มแข็ง เราอ่อนแอ สิ่งที่ย่อแอ จิตใจนี้อ่อนแอ กิเลสมันสนุกเพลิดเพลินกับใจดวงนั้น ถ้าจิตใจที่เข้มแข็งมีความต่อสู้กับกิเลส กิเลสมันจะกลัวนะ มันจะหลบ แล้วมันจะหาโอกาสต่อต้าน มันไม่ยอมแพ้หรอก มันหาโอกาส หาทางที่จะทำให้เราล้มลุกคลุกคลาน แล้วมันจะทำให้เราถอยหลัง ถ้าเราถอยหลังมันก็พอใจ กิเลสเป็นแบบนี้ ถึงว่าพระพุทธเจ้าถึงเหยือกิเลสไป

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา” เราคิดสิ่งใดก็แล้วแต่ กิเลสมันมีส่วนเจือปนไปกับการคิดเราตลอดเลย แต่ถ้าเรามีธรรมในหัวใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีธรรมในหัวใจ “มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริ ถ้าความดำริ” มันก็พร้อม กับสติสัมปชัญญะ พร้อมไปหมด เพราะมันเป็นอัตโนมัติ

เวลาจิตมันเคลื่อนไป สติมันพร้อมไปตลอดเลย มันจะเข้าใจแล้วมันจะไปเกี่ยวกับกิเลสตรงไหน กิเลสมันจะแทรกเข้ามาไม่ได้เลย แต่เรามันเพลิน เราไม่เห็นความคิดเราเลย เราไม่เห็นความรู้สึกของเราเลย เวลาเราปล่อยวางเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา สิ่งที่เราละเอียดเราหาไม่เจอเลย มันต้องหาเห็นใหม่ สิ่งที่เรา เวลาจิตมันเคลื่อนออกมา มันเคลื่อนมาจากอวิชชาปุจฉา สงขารา ถึงขั้นอันละเอียด ถึงขั้นอันหยาบเห็นใหม่ ถึงขั้นอย่างกลางแล้วถึงขั้นอย่างหยาบ แล้วออกมา มันมีส่วนที่เราจะยับยั้งความคิด มันต้องมีหลายขั้นตอน

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติได้แค่ไหน มันก็รู้ได้แค่นั้น สิ่งที่รู้แค่นั้น มันก็ยับยั้งได้แค่นั้น แต่ถ้ารู้ได้หมด มันก็รู้ได้หมด ผู้ที่ไม่รู้เลย เป็นความจริงปลอมนะ ศึกษาจามาสิ่งนี้เป็นความจำ ประพฤติปฏิบัติมาก็เป็นความจำ สิ่งนี้เป็นความจำ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทานไว้อยู่ในพระไตรปิฎกเห็นใหม่

ถ้าเราศึกษามาโดยแบบหฐาคา ถ้าเราจับมันจะบาดมือเรา ถ้าเราศึกษาขึ้นมาเราจับแน่น เราถอนได้ เราจะถอนกิเลสออกจากใจ เราศึกษาเพื่อถอนกิเลส เราไม่ได้ศึกษามาแบบหฐาคาให้มันบาดเรา มันบาดเราก็คือว่า มีความคาดความหมายใจ เราคาดเราหมายความว่า สิ่งนั้นเป็นธรรม ความว่างนี้เป็นธรรม คิดในความว่างของตัว คิดในความว่างไม่มีเหตุไม่มีผล

แต่ถ้าเป็นขั้นของปัญญา มันเป็นความว่าง ความว่างนั้นยกขึ้นวิปัสสนา สิ่งที วิปัสสนา ปัญญามันใคร่ครวญออกไป มันใคร่ครวญไปในอะไรละ มันใคร่ครวญไปใน กายก็ได้ ในเวทนาก็ได้ ในจิตก็ได้ ในธรรมก็ได้ ถึงที่สุดแล้ว มันสมุจเฉทปหานฆ่ากิเลส เป็นขั้นเป็นตอน เป็นเครื่องยืนยันกับใจดวงนั้น เป็นปัจจัยจัดตั้ง รู้จำเพาะใจดวงนั้น แล้วใจ ดวงนั้นพ้นออกไปจากกิเลส เป็นความจริงๆ ในใจนั้น เอวัง